

ใบความรู้ที่ ๔ เรื่อง การกำหนดหัวข้อ
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง กรุงเก่าสู่ความทันสมัย
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๔ เรื่อง การกำหนดหัวข้อพระราชกรณียกิจ
รายวิชา ประวัติศาสตร์ รหัสวิชา ส๒๒๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒

๑. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (การสถาปนากรุงศรีอยุธยา) สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หรือพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์ของอาณาจักรอยุธยาผู้สถาปนาอยุธยาเป็น นครหลวงของราชอาณาจักรไทย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ ทรงวางรากฐานอาณาจักรอยุธยาให้เจริญรุ่งเรืองในเวลาต่อมา ทรงเลือกชัยภูมิสำหรับสร้างเมืองหลวง กรุงศรีอยุธยา ได้อย่างเหมาะสม เป็นผลทำให้อาณาจักรอยุธยาเจริญก้าวหน้า มีความมั่นคงทางการเมืองการปกครอง ทรงวางรากฐานในการสร้างความมั่นคง แก่อาณาจักรอยุธยา ด้วยการรวมแว่นแคว้นที่มีอำนาจ ทรงขยายอำนาจไปยังอาณาจักรสุโขทัยและดินแดนต่าง ๆ เพื่อสร้างความมั่นคงให้ราชอาณาจักรไทย ทรงวางรากฐานทางด้านการปกครอง ด้วยการนำรูปแบบการปกครองของเขมรผสมผสาน กับความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับลักษณะของสังคมไทย ที่มีมาแต่โบราณ เป็นผลให้สถาบันพระมหากษัตริย์ไทยสมัยอยุธยาทรงเป็นทั้ง "สมมุติเทพ" และ "ธรรมราชา"

๒. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (ปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน) สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ของอาณาจักรอยุธยา เมื่อ พ.ศ. ๑๙๙๑ ทรงเป็นกษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถทางด้านการปกครองในการบริหารบ้านเมืองทรงย้ายเมืองหลวง จากอยุธยาไปที่พิษณุโลกและพระองค์ประทับอยู่ที่นั่นเป็นการชั่วคราวระหว่าง พ.ศ. ๒๐๐๖-๒๐๓๑ ทรงปฏิรูปการบริหารราชการแผ่นดิน โดยการจัดระเบียบการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาค อันเป็นแบบแผนซึ่งยึดสืบต่อกันมาจนถึงรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ ของกรุงรัตนโกสินทร์ ทรงปฏิรูปการปกครองโดยมีการแบ่งงานฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนออกจากกันอย่างชัดเจน ให้สมุหพระกลาโหมดูแลฝ่ายทหาร และให้สมุหนายกดูแลฝ่ายพลเรือน รวมทั้งจัดตั้งกรมในราชธานี จากเดิมที่พื้นฐานการปกครอง ยังไม่ได้แยกฝ่ายพลเรือนกับทหารออกจากกันชัดเจน การปกครองในส่วนภูมิภาค ได้ยกเลิกระบบการปกครองหัวเมืองต่าง เพื่อสร้างความมั่นคงให้อาณาจักร

๓. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (กฎหมายศักดินา) ทรงประกาศใช้กฎหมายศักดินา ซึ่งใช้กันเรื่อยมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ตราพระราชกำหนดศักดินาขึ้นเป็นกฎหมายของสังคม ทำให้มีการแบ่งประชากรออกเป็นหลายชนชั้น เช่นเดียวกับหน้าที่และสิทธิของแต่ละบุคคล ศักดินาเป็นความพยายามจัดระเบียบการปกครอง ทั้งนี้ถึงแม้ว่าศักดินาจะเป็นการกำหนดสิทธิในการถือครองที่ดิน

๔. การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ เป็นความขัดแย้งระหว่างอาณาจักรตองอูแห่งประเทศพม่าและอาณาจักรอยุธยา อันเป็นผลมาจากความต้องการของพระเจ้าบุเรงนองซึ่งต้องการได้กรุงศรีอยุธยาเป็นประเทศราช ราชวงศ์ตองอูแห่งพม่าโจมตีกรุงศรีอยุธยา หลายครั้ง สงครามครั้งแรกคือสงครามพระเจ้าตะเบงชเวตี้ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๑ - ๒๐๙๒ และสงครามช้างเผือกใน พ.ศ. ๒๑๐๖ โดยพระเจ้าบุเรงนองได้ขอช้างเผือก ๒ ช้าง แต่พระมหาจักรพรรดิ ไม่ทรงยอมจึงเกิดการสู้รบกัน อยุธยาเสียเปรียบ พระมหาจักรพรรดิจึงทรงยอม ทำให้ฝ่ายไทยต้องเสียช้างเผือกจาก ๒ ช้าง เป็น ๔ ช้าง และทุกปีต้องส่งช้างให้ ๓๐ เชือก พร้อมเงิน ๓๐๐ ชั่ง จัตุรัสพระยาจักรีไปเป็นตัวประกัน รวมถึงสมเด็จพระนเรศวรทรงพระชมมาได้ ๙ พรรษาถูกนำเสด็จไปประทับที่กรุงหงสาวดีเพื่อเป็นองค์ประกันพระเจ้าบุเรงนองทรงนำทัพเข้ากรุงศรีอยุธยาในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๑๑๑ ทำให้อยุธยาได้รับความเสียหายอย่าง แต่ด้วยกรุงศรีอยุธยามีทำเลดีมีน้ำล้อมรอบ พม่าพยายามจะทำสะพานข้ามคูเมืองโดยนำดินมาถมเป็นสะพานแต่ไม่สำเร็จจนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๑๑๒ ก็ยังไม่ได้กรุงศรีอยุธยา อีกทั้งยังสูญเสียกำลังพลเป็นจำนวนมาก พระเจ้าบุเรงนองเห็นว่ายังไม่สามารถตีกรุงศรีอยุธยา

ไม่ได้ พระเจ้าบุเรงนองจึงคิดอุบาย จนกระทั่งการป้องกัน พระนครอ่อนแอลง ส่งผลให้กองทัพพม่าเข้าสู่พระนครสำเร็จ โดยใช้เวลาเพียง ๑ เดือน ในวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๑๑๒ (เดือน ๙ ไทย) ทำให้ทัพพม่าเข้ายึดพระนครสำเร็จ กรุงศรีอยุธยาจึงตกเป็นเมืองขึ้นของอาณาจักรตองอู เป็นเวลานาน ๑๕ ปี

๕. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (ประกาศอิสรภาพ) สมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อพระชนมายุได้ ๙ พรรษา เมืองพิษณุโลก ซึ่งพระราชบิดาปกครองอยู่นั้นตกอยู่ใต้อำนาจของพม่า พม่าจึงขอตัวสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ในฐานะเป็นตัวประกันไปอยู่ที่เมืองพม่า เมื่อพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา ได้เสด็จกลับเพื่อดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองพิษณุโลก โดยมีฐานะเป็นอุปราชหรือรัชทายาทของอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ขณะนั้นกรุงศรีอยุธยาอยู่ภายใต้การยึดครองของพม่า สมเด็จพระนเรศวรทรงแสดงความสามารถในการรบให้พม่าได้ประจักษ์หลายครั้ง ผลปรากฏว่ากองทัพภายใต้การนำของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทำได้สำเร็จ ความสามารถของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทำให้พม่าเริ่มไม่ไว้วางใจ ครั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ยกไปตั้งทัพที่เมืองแครงบังเอิญได้ทรงทราบถึงแผนการของพม่าโดยขุนนางมอญ ซึ่งคิดประทุษร้ายต่อพระองค์ สมเด็จพระนเรศวรจึงทรงถือโอกาสประกาศอิสรภาพ ณ เมืองแครง ในพ.ศ. ๒๑๒๗ แยกราชอาณาจักรศรีอยุธยาออกเป็นอิสระจากอำนาจพม่า

๖. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (สงครามยุทธหัตถี) สงครามยุทธหัตถี เกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๑๓๕ ในครั้งนั้นพระเจ้านันทบุเรงได้ให้พระมหาอุปราชายกทัพใหญ่มาตีกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงทราบข่าวจึงยกทัพหลวงไปตั้งรับที่หนองสาหร่าย ซึ่งระหว่างที่การรบกำลังดำเนินอยู่นั้น ช้างพระที่นั่งของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และพระเอกาทศรถ ก็ได้ไล่ล่าศัตรูไปจนออกนอกเขตแดน พระนเรศวรทรงเชิญพระมหาอุปราชาเสด็จมาทำยุทธหัตถี ในท้ายที่สุดพระองค์ก็สามารถกระทำยุทธหัตถีได้รับชัยชนะอย่างสมพระเกียรติ และนับตั้งแต่นั้นมาก็ไม่มีกองทัพใดกล้ายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาอีกเลย ทำให้ในสมัยอยุธยาได้ขยายอาณาเขตไปอย่างกว้างขวางกว่าสมัยใด ๆ ซึ่งการทำยุทธหัตถีในครั้งนั้นถือว่าเป็นการทำยุทธหัตถีที่สำคัญที่สุดในประวัติศาสตร์ชาติไทย

๗. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ด้านต่างประเทศ เจ้าพระยาโกษา ปาน) ทรงได้รับการยกย่องว่าเป็นมหาราชเนื่องจากในสมัยของพระองค์อาณาจักรอยุธยามีความเจริญรุ่งเรือง ด้านต่างประเทศ ทรงใช้วิธีการทูตนำการค้า โดยการส่งคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศในยุโรป พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้ส่งคณะทูตมาเจริญสัมพันธไมตรีกับอยุธยาและเมื่อคณะทูตฝรั่งเศสเตรียมตัวเดินทางกลับฝรั่งเศสสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงถือโอกาสนี้ส่งคณะทูตไทยไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศสโดยมีออกญาโกษาธิบดีปาน(ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งออกพระวิสุทสุนทร)เป็นราชทูตออกหลวงกลักราชไมตรีเป็นอุปทูต ออกขุนศรีวิสารวาจาเป็นตรีทูตโดยมีบาทหลวงวาเซต์เป็นล่าม คณะทูตไทยเดินทางร่วมกับคณะทูตเดอโซมองต์ถึงฝรั่งเศส ออกพระวิสุทสุนทร ยังเป็นผู้ที่มีความสนใจและใฝ่หาความรู้ความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ของฝรั่งเศส และจดบันทึกเรื่องราวได้อย่างละเอียด จนได้รับคำชมเชยจากฝรั่งเศสที่รู้จักทำการเดินทางไปฝรั่งเศสของคณะทูตไทยครั้งนี้ได้รับความสนใจจากหนังสือพิมพ์ของฝรั่งเศสเป็นอันมาก และคณะทูตไทยเดินทางกลับไทยพร้อมคณะทูตฝรั่งเศสชุดที่ สอง โดยมีเดอ ลาลูแบร์ เป็นราชทูตมาถึงอยุธยา นอกจากนั้นสมเด็จพระนารายณ์มหาราชใช้วิธีการทูตแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกับชาติมหาอำนาจเพื่อถ่วงดุลอำนาจโดยสนธิทามกับฝรั่งเศสเพื่อถ่วงดุลอำนาจกับฮอลันดา ทรงใช้วิธีการประนีประนอมกับฮอลันดาเพื่อรักษาเอกราชของชาติ

๘. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช (ด้านเศรษฐกิจ) สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงใช้นโยบายสนับสนุนการค้ากับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง พ่อค้านานาชาติส่งเรือเข้ามาค้ามิได้ขาด ทำให้อยุธยาเป็นศูนย์กลางทางการค้านานาชาติ ส่งผลให้ราชสำนักมีฐานะมั่งคั่งและเศรษฐกิจของอยุธยารุ่งเรือง

๙. พระเจ้าตากสิน (กอบกู้เอกราชและปราบชุมนุม) เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๐๙ พม่ายกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาในสมัยพระเจ้าเอกทัศและได้เสียกรุงแก่พม่าเป็นครั้งที่ ๒ ใน พ.ศ. ๒๓๑๐ เหตุการณ์ในกรุงศรีอยุธยาขณะนั้นเกิดความระส่ำระสาย ทหารพม่าได้ล้อมกรุงศรีอยุธยาไว้ พระเจ้าตากสินเห็นว่าคงสู้พม่าไม่ได้แล้ว จึงนำทหารจำนวนหนึ่งตีฝ่าวงล้อมพม่าออกมา และได้รวบรวมกำลังอยู่ที่เมืองจันทบุรี แล้วยกทัพกลับไปตีพม่าที่กรุงศรีอยุธยา ทัพของพระเจ้า

ตากสินสามารถตีพม่าจนแตกพ่ายไป พระเจ้าตากสินสามารถรวบรวมผู้คนกอบกู้กรุงศรีอยุธยากลับคืนมาจากพม่า หลังจากสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงกู้เอกราช และทรงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีแห่งใหม่แล้ว อาณาจักรธนบุรียังไม่เป็นปึกแผ่นมั่นคงเหมือนอดีต เพราะในช่วงที่พม่ายึดครองกรุงศรีอยุธยาทำให้อำนาจที่ศูนย์กลางการปกครองล่มสลายไปด้วย หัวเมืองต่าง ๆ ที่เคยอยู่ใต้การปกครองของอยุธยาต่างพากันตั้งตนเป็นอิสระ ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม โดยมีหัวหน้าซึ่งมักจะเป็นผู้มีอิทธิพลหรือเชื้อสายเจ้าเมืองเดิมตั้งตนเป็นใหญ่ เรียกว่า "ชุมนุม" หรือ "ก๊ก" ในขณะนั้นมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด ชุมนุม (รวมทั้งชุมนุมของพระยาตาก) เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แล้ว พระราชกรณียกิจสำคัญและเร่งด่วนก็คือ การรวมประเทศให้เป็นปึกแผ่นมั่นคงเหมือนในอดีต โดยทรงชักชวนเมืองต่าง ๆ ให้ยอมอ่อนน้อมอยู่ใต้การปกครองของธนบุรี และทรงใช้กำลังทหารปราบปรามชุมนุมที่ไม่ยอมรับอำนาจของพระองค์ ทำให้มีข้าราชการ ขุนนาง แม่ทัพนายกองตลอดจนเชื้อพระวงศ์สมัยอยุธยาสมัครใจมาอยู่ใต้การปกครองของพระองค์จำนวนมาก การปราบปรามชุมนุมเพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่น สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงส่งกองทัพไปปราบชุมนุมต่าง ๆ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่น ให้อาณาจักรธนบุรี ดังนี้

๑. ชุมนุมเจ้าพระยาพิษณุโลก ซึ่งตั้งตนเป็นใหญ่อยู่ที่พิษณุโลกและมีอิทธิพลในแถบนั้น
๒. ชุมนุมเจ้าพิมาย มีกรมหมื่นเทพพิพิธตั้งตนเป็นใหญ่ที่เมืองพิมาย (ปัจจุบันอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา)
๓. ชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราช เจ้าเมืองนครศรีธรรมราช (หนู) ได้ตั้งตนเป็นใหญ่โดยมีหัวเมืองในภาคใต้และหัวเมืองมลายูบางเมืองอยู่ใต้อำนาจ
๔. ชุมนุมเจ้าพระฝาง มีพระภิกษุชื่อเรื่อน ตั้งตนเป็นเจ้าที่วัดพระฝาง เมืองสวางคบุรี (ปัจจุบันอยู่ในเขตจังหวัดอุตรดิตถ์)

๑๐. ชาวบ้านบางระจัน วีรกรรมของชาวบ้านบางระจัน ในการรวมตัวกันต่อสู้กับกองทัพพม่าอย่างกล้าหาญสามารถยืนหยัดต่อต้านพม่าได้นานถึง ๕ เดือน นับเป็นตัวอย่างอันดีงามที่แสดงให้เห็นถึงความรักชาติรักแผ่นดินของชาวไทยที่สมัครสมานสามัคคีร่วมมือกันอย่างดีในการต่อสู้กับข้าศึก

